

**SPIŠY VÝPRAVNÉ,
SVAZEK
III, PP. 4-200**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649400232

Spisy výpravné, Svazek III, pp. 4-200 by A. V. Smilovský

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

A. V. SMILOVSKÝ

**SPISY VÝPRAVNÉ,
SVAZEK
III, PP. 4-200**

A. V. ŠMILOVSKÉHO
SPISY VÝPRAVNÉ.

ÚHRNNÉ VYDÁNÍ.

SVAZEK III.

KRUPAR KLEOFÁS. — ZA RANNÍCH ČERVÁNKŮV.

☛ Druhé vydání. ☛

V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA.

1890.

KRUPAŘ KLEOFÁŠ.

Kapitola z maloměstské kroniky.

1875.

díla jako ctihodný jeho majetník. Stál v pravé řadě mezi dvěma většími domy, moderně dosti přiozdobenými, jako starý poctivý pantatik mezi dvěma advokáty našich dnů. Každému, kdokoliv bedlivěji si všiml domu Kleofášova, mimoděk namanulo se na mysl, že soused v levo i soused v pravo má asi laskominu na tu starožitnou budovu a že by ji rád pohltil. A v pravdě bylo tomu tak. Jeden i druhý nejednou leželi Kleofášovi v uších, aby jim prodal dům svůj. Ale toto; Kleofáš a prodati dům!

„Měšťanem jsem se narodil a měšťanem umru. Tohoť ze mne nevymluvíte, abych šel někam do nájmu. Až zamhouřím oči, vyjednávájte si se synem. On sotva dům podrží. Co by s ním také dělal! Císařský soudce! K němu si jděte pro lepší odpověď!“

Tak říkával Kleofáš kupcům i dohazovačům, nepouštěje ani o vlas od svých úmínek. Sousedé natáhli strunu jinou. Pravý z nich, Hovorka, zavedl proti Kleofášovi u soudu žalobu pro žlab na střeše. Stěžoval si, že mu tam zatéká, a že tím stavení jeho břeře porušení. Vlastně slo mu o to, způsobiti Kleofášovi mrzutostí a obměkčiti takovým způsobem tvrdou jeho mysl. Ale porádl jako Kec u Jankova: Kleofáš ostal ve své při bezpečen. Vypsal „světle a jasně,“ jak se později vyjádřil, celou věc synovi, „císařskému soudci,“ a ten mu šel radou na ruku a přimluvil se bezpochyby písemně sám u soudu za otce. Hovorka oškrábal kolečka a druhému sousedu zašla chuť k nové při. Od těch dob měl s nimi Kleofáš svatý pokoj.

Kleofášův dům stojí za vypsání. Nebyl-li starší, mladší nebyl počátků predešlého století. Na hlavě seděla mu šindelová střecha, vysocě do jehlanu sestvojená. Na vrcholu jejím vzrala plechová korouhvička a v pravo od ní, jako věrný strážce její, tovaryšil jí mrzutě starý učouzený komín. Za průčelí byla mu jako stůl hladká zeď, od jak ziva do modra natřená. V prvním poschodí

byla tři poměrně malá okna v přízemí, více v levo, černá, velká a okrouhlá vrata asi jako u starých obecných kůlen. V pravo od nich dvě menší okna nežli v prvním poschodí vpouštěla světlo boží do příbytku Kleofášova. V zimě byla vysypána pilinami, mechem pokrytými; za letních měsícův stál za nimi velký keř rozmarýnový, muškáty, resedy, bazalka a jedna mořská cibule jejíž dužnaté listy dobře se hodí na rány. Již z toho, že za okny měl samé vonavé a užitečné květiny a že nedal nic na krásu jich, bylo vidět, že Kleofáš jest muž staro-světský. Tak i v příbytku jeho visely na stěnách samé svaté obrazy, což neméně jest příznakem člověka staro-světského. V levo od vrat bylo ještě jedno okénko, menší všech ostatních a zamřížované dřevěnou mříží, jakou vidáme u starých zповědnic. Okno to vedlo do komory, jež byla zároveň dřevnicí a skladištěm všeho harampátí pro celý dům. Zvláštním znamením domovním byla svítlna, jež visela na dlouhém háku pod prostředním oknem hořejšího poschodí. Moderní sousedé měli na ni svrchu; neboť nebyla lepší, než jakou svítívá se v selských stájích, jenže byla větší. Kdykoliv v městě hořelo, rozsvěcoval ji Kleofáš, a to bylo vši její úlohou.

Z klenuté síně vcházelo se zrovna do světnice Kleofášovy. Byla takéž massivně klenuta, povždy čistě vybílěna a měla samý starodávný nábytek. Mezi okny stál silný dubový stůl, když se nejedlo pokrytý tlustým tyrolským kobercem, povybledlých již barev. V levo při stěně stála postel, vedle ní vysoká, hřmotná almara, na níž nahoře stálo narovnáno několik šálků a mis a asi tři cínové konvice jako křída vydrhnuté. Za almarou stála hrubá police s četnými knihami, kteroužto neobyčejnou věc později s dostatek vysvětlíme. Za polici byl široký prádelník s třemi šuplaty s mosaznými kruhy. Na něm v zasklené skříni stály nízké staré stojací hodiny s významným nad ciferníkem nápisem latíně: „Una

harum ultima," t. j. „jedna z těchto hodin bude tvou poslední." Ve stěně naproti oknům byly dveře zasklené, vedoucí do kuchyně, tež zároveň byla čeledníkem; neb světnice, kterouž popisujeme, byla vlastně Kleofášovým „parádním pokojem." V levo od dveří do kuchyně stála hnědá kachlová kamna a při nich hned při dveřích, ze síně jdoucích, stará lenoška s vysokým, koží potaženým lenochem a opěradly. Na druhé straně, v pravo od stolu při oknech, stál černý veliký kufr a na něm ze zíní polštář, aby se mohlo na něm seděti. Na všem, co jsme popsali, vyjma knihy a hodiny, si Kleofáš mnoho nezakládal. Největší jeho pokladové viseli na stěně. Byli to dva obrazové a kruciřix. Na jednom obraze byla vy-podobněna mouřenínská matka boží s dětátkem v náručí. Obraz ten pocházel z kostela sv. Rocha na dolním předměstí, jenž byl zrušen za císaře Josefa a po němž nebylo více památky, a byl objat rámcem starožitným, velmi řemeslně vyřezaným. Svědčil o nemálo vycvičené ruce malířské. Půda jeho byla zlatá, vkusně vzorkována a obě figury, matky a dítěte, ač jen v hnědých barvách provedené, byly plny života a nebeského výrazu. Rubín na sponě pláště Mariina, ač jen z barev, skvěl se jako pravý drahokam. Madonna ta visela u výklenku nad postelí.

Druhý obraz, jen asi pět palců zšíří a zdělí, zasa-zený v hlubokém zlatém rámcí, zpodoboval svatou rodinu. Byla toaquarella ze začátku předešlého století, již nebylo rovné v celém městě. Nejedem znalec prohlásil ji za mistrovský kousek co do kompozice i provedení, nejedem nazval i pravou perličkou uměleckou. Pan Kleofáš koupil ten „akalér," jak říkal, za mladých let v úražbě po nějaké staré paní, a na čest jeho budíž tu položeno, že ač dal za něj jen dva rýnské ve stříbrě a padesát i šedesát zlatých již mu bylo nabízeno, přece obrázku od sebe nedal. Visel pak tento jeho pokládek naproti jeho

loži nad kuřem, pod podobiznou jeho a zemřelé jeho manželky.

Třetí největší poklad páně Kleofášův byl krucifix, jenž umístěn byl nad hodinami. Na ponejprv byl neuhleden, ale jestliže se si se déle díval na řezbu časem zašpiněnou, přiznati jsi se musil, že hodna podivení. Však podivnější byli její osudové. Kristus měl hlavu, vyjadřující největší utrpení právě přestálé, v trup pohyblivě zasazenou. Zádu, dole na dřevě křížovém, bývalo druhdy péro. Když se zmáčklo, zakývla mrtvola hlavou, jako by obživila a zakroutila prý při tom i očima skleněnými, z nichž jedno dávno již bylo vypadlo. Nyní místo péra šla šňůrka od hlavy dolův, a posud, když hnul Kristus hlavou, „naskočila pravověrnému člověku husí kůže.“ Krucifix ten náležel podle hodnověrných pověstí jezovitům, již zanedlouho po bitvě bělohorské v rodišti Kleofášové se usadili, kollej založili a po letech i kostel sobě vystavěli. Ukřížovaného Krista chovali u veliké tajnosti a vynášely jej jen tekráté z kolleje, když šli k někomu s pánem bohem. Tu stával fráter u smrtelného lože drže krucifix tváří v tvář nemocnému. Zubožený trpitel čekaje se beztoho do hodiny, upíral pak žalostivě strhané zraky své k obrazu spasitelovu a prosil za spasení.

„Tu,“ vypravovával pan Kleofáš, „když byl zpovědník jezovita duši nemocného živým malováním pekelných muk nanejvýše poděsil a zkormoutil, dal fráterovi tajné znamení. Ten smáčknuv péro: Kristus hnul hlavou a zakroutil očima. Můžete si pomyslet, jak bylo smrtelnému člověku okolo srdce. Byl-li bratr sebe zářtější, rád přestoupil na římskou víru; měl-li méně nějaké, rád odkázal z něho jezovitům. A já si myslím, že nade všecko jim běželo o peníze, a že kdybych měl jen polovičku peněz, co jich skrze tento krucifix vymámili na lidech smrtelně nemocných, že bych ovšem mohl jezdit čtyřmi.“

„Když přišli za Josefa jezovité k zrušení, prozradil ty všechny plotky jeden z jejich vlastních bratrův a dal ten kříž na vzácnou památku císařskému radnímu Pavelcovi, jehož sesiru prý rád viděl. Při jeho rodině byl krucifix až do roku patnáctého, když leželi tu v městě Rusové. Tehdáž vypukl u nás za samého poledne oheň a celá pravá řada domů na náměstí lehla popelem. Radní Pavelc ovšem také vyhořel a krucifix byl ten tam. Jedni říkali: shořel, druzí: ukradli jej, třetí, že vzali jej kozáci, kteří při ohni pomáhali, pro svého kapitána. Řečený kapitán totiž stál tuze o krucifix a dával před ohněm Pavelcovi za něj hromadu rublů. To všecko mám z úst otcových. Mnohá léta nebylo o krucifixi ani vidu ani slychu. Roku třicátého šestého, když byla ta velká cholera, najímal jsem ve Lhotce dělníky na pole; v městě nebylo jich ani za dukát. Tu v jednom baráku, v čísle 19. u Jakuba Maturovy, spatřím na zdi krucifix s nastrčenou hlavou a s jedním skleněným okem. Vzal jsem jej se stěny a podíval se do zadu. Byl tam důlek a kus želízka. Věděl jsem, kolik bílo. To se rozumí, že jsem se ovšem nikoli neprozradil. Dával jsem Maturové za něj dva rýnské. Byla to s mé strany neopatrnost; kdybych jí byl dával pět grošů, možná, že by byla spíše krucifix dala. Ale tak čila pečínku v troubě a řekla, že musí dříve s mužem promluvit. Čtyři léta to trvalo, než jsem krucifix dostal, a stálo to mnoho kroků, mnoho řečí a dosti peněz. Pomyslete: ten chlap Matura zakopal přede mnou krucifix do zahrady, aby mne ošálil! Když umřel, přinesla mi jej Maturová v zástěře do krámu. Vysázel jsem jí zaň deset rýnských, co chtěla; jen abych jej měl. Když přišla konstituce, měli jste viděti, jak se chodili ke mně processím na krucifix dívat! Po konstituci za vlády a panování žandarmův a bodákův byl bych málem o krucifix přišel. Nebožtík děkan jej ovšem pořád na mně chtěl: beztoho na věčnou oplátku; byl by jej